

H.G. Oct. 1714

1714 =
Handwritten musical notation on a staff with notes and clef.

Handwritten notes: N-S, 8. N, BC, 1714.

Eene Vreedzame Commune

OF

WIJK BIJ DUURSTED E

IN DE JAREN

1783 — 1787,

BIJENVERZAMELD UIT DE NEDERL. JAARBOEKEN, DE
POST VAN DEN NEDER-RIJN EN DE STUKKEN OP
HET STEDELIJK ARCHIEF BERUSTENDE.

WIJK BIJ DUURSTED E

WED. M. S. VAN TUSSEN BROEK.

1878.

117

11

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

EENE VREEDZAME COMMUNE.

FRANK ALFRED WILSON

Eene Vreedzame Commune

OF

WIJK BIJ DUURSTEDÉ

IN DE JAREN

1783 — 1787,

BIJEEVERZAMELD UIT DE NEDERL. JAARBOEKEN, DE
POST VAN DEN NEDER-RIJN EN DE STUKKEN OP
HET STEDELIJK ARCHIEF BERUSTENDE.

WIJK BIJ DUURSTEDÉ
WED. M. S. VAN TUSSENBROEK.
1878.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 311

LECTURE NOTES

BY

PROFESSOR

ROBERT A. FAY

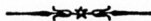
Eene Vreedzame Commune

OF

WIJK BIJ DUURSTEDÉ

IN DE JAREN

1783—1787.

In de laatste jaren der 18de eeuw, was de eenmaal zoo machtige Republiek der Vereenigde Nederlanden, slechts eene schaduw van haar schitterend verleden. Bij eene tamelijk gevulde schatkist waren Land- en Zeemacht geheel verwaarloosd, en met het uitbreken van den oorlog met Brittanje, in het jaar 1780, verkeerde de Staat in een bijkans weerloozen toestand.

Een vreemdeling, de Dikke Hertog van Brunswijk, kreeg de schuld van alles. — In het jaar 1750 kwam hij, op voordracht van zijnen zwager Prins Willem IV tot Veldmaarschalk der Vereenigde Nederlanden be-

noemd, herwaarts en heerschzuchtig van aard, ontzag hij in de 34 jaren, die hij hier te lande vertoefde, geene middelen, om zijnen wil als wet te doen gelden. De dood van Prinses Anna en zijne aanstelling tot voogd over den elfjarigen Prins Willem V was koren op zijn molen. — De opvoeding van den jongen Prins was thans aan hem toevertrouwd. Het beste er verstandigste was nu, die opvoeding zóó in te richten, dat de Prins ook meerderjarig zijnde, niet op eigen wieken kon drijven, maar steeds bij hem om hulp en raad moest aankloppen.

De klachten over het veronachtzamen van 's Lands zaken, werden allengs luider, en wel beseffende waarom het te doen was, drong men met nadruk aan op de verwijdering van den Hertog.

Doch te vergeefs. Prins Willem V was niet te bewegen, zijn Tweeden Vader (zooals hij hem noemde), het land te doen ontruimen. Zijn moeder, Prinses Anna, had hem deze nog op haar steifbed zoo zeer aanbevolen. En de Dikke Hertog? Hij bleef en wilde liever den geheelen haat der Natie tarten dan zijne heerschzuchtige plannen prijs geven. Thans was het zaak zich vaster in zijn zadel te zetten, en om zich op zijn ingeromen standpunt des te beter te handhaven, nam hij elke gelegenheid te baat, om den Prins in minachting te brengen en ongeschikt tot regeeren te verklaren.

Prins Willem V was alzoo Stadhouder in naam en het was de Hertog van Brunswijk die het roer van den Staat in handen hield. Geen wonder dat de gevolgen van diën toestand algemeen werden gevoeld, en de

ontevredenheid, zoo wel in de groote steden, als ten platte lande, allengs toenam, en daar Prins Willem de V onwillig bleef zijn zoo gehaten voogd het land te doen ontruimen, beraamde men plannen om het gezag van den Stadhouder, hetwelk thans geheel bij den Hertog berustte, van lieverlede in te krimpen.

Wijk bij Duurstede was het, dat daartoe den eersten stoot gaf en spoedig daarna door andere steden gevolgd werd. En welke was de aanleiding? De beide Burgemeesters, Mr. P. J. Curtusen de Joncheere door den Prins Erfstadhouder aangesteld, hadden hunne woonplaats niet in deze stad, noch in derzelver vrijheid, De eerste had zich gevestigd op het landgoed Oud Wulven onder Houten, en de ander hield zijn verblijf op Steeniswaard te Cothen. Wijk bij Duurstede, miste alzo de voordeelen, welke een vast verblijf in deze stad zoude medebrengen; immers zij deelden niet in de lasten, welke op de overige ingezetenen drukten en hunne afwezigheid werkte dikwerf belemmerend op den geregelden gang der zaken. Beide burgervaders trachtten wel daarin te gemoet te komen, door in de stad eene kamer te bekostigen, maar de burgerij achtte dit onvolgende en als weinig tegemoetkomende in het geldelijk gemis der stad. Deze toestand, welken men ook aan den invloed van den Hertog van Brunswijk op den Prins Erfstadhouder meende te moeten toeschrijven, werd op den duur onhoudbaar geacht. Eenige burgers dienden deewege den 25 Sept. 1783 een verzoekschrift aan de Regeering dezer stad in, waarbij zij aandrongen op de afschaffing van *Recommandatiën* of *aanprijzingen* van den Prins Erfstadhouder bij het opmaken van

Nominatie, of het begeben van ambten dezer stad, en ten 2de de Regeeringsleden te verplichten hunne vaste woonplaats binnen deze stad of derzelver vrijheid te kiezen. De Vroedschap voldeed onmiddellijk aan de billijke wenschen der burgerij en de H.H. Burgemeester Ossebergh en Oud-Burgemeester Dubois vergezeld van den Secretaris L. van Schaik werden naar den Haag afgevaardigd, om den Prins Erfstadhouder behoorlijk kennis te geven van het genomen besluit.

Thans de eerste steen voor het nieuwe gebouw gelegd zijnde, moest men niet talmen met het verder op te trekken, waarom onmiddellijk aan de H.H. Burgemeesters, Verhel en Ossenberch, en Oud-Burgemeester Frijkenius en den Secretaris L. van Schaik het ontwerpen van een *plan of reglement op het begeben van ambten door de Vroedschap* werd opgedragen.

De Burgemeesters, Curtius en de Joncheere, ontvingen eene aanmaning van wege de Vroedschap zich in deze stad en of derzelver vrijheid te vestigen, zij weigerden standvastig; waarom in Februari 1784 hunne raadsplaatsen in de Vroedschap vacant verklaard en de H.H. Haentjes en Tieleman Cornelis Beckeringh, in hunne plaats werden aangesteld. Door de Vroedschap werd aan den Prins Erfstadhouder van deze benoemingen met opgave van redenen kennis gegeven. Zooals men wel vermoedde, achtte de Prins zich in zijn recht gekrenkt en verklaarde de afzetting der H.H. Curtius en de Joncheere en de benoeming der beide andere leden, van *nul of geener waarde*. Doch de Vroedschap stoorde er zich niet aan en de hooge ontevredenheid

van den Prins Erfstadhouder willende tarten, herkoos zij uit een opgemaakt viertal den 4 October 1784 de H.H. Haentjes en Tieleman Cornelis Beckeringh tot Burgemeesters dezer stad.

De Staten van Utrecht konden evenmin als de Prins hunne goedkeuring aan deze handelingen hechten. De toelating van den heer Haentjes tot hunne vergadering als gewoon afgevaardigde moest geweigerd worden. Zij vonden daartoe eene geldige reden, toen de heer Haentjes verklaarde, bereid te zijn, het toenmaals nog vigeerende Provinciaal Regeerings Reglement van 1674, slechts *ten deele* met zijnen eed te bevestigen. Waar dat Reglement in de Priviligien en Handvesten van den lande voorziet, was het hem goed »maar waar hetzelfde het *Stedelijke* of *Huishoudelijke* raakt, daaraan wilde hij zich niet binden. (1)

Wijk bij Duurstede had thans haar eigen gekozen Vroedschap, het konde nu zelve besluiten, hoe het alles wilde geregeld hebben.

Op voorstel van den heer Haentjes werd den 23 Jan. 1785 dat gedeelte van het Regeerings Reglement van 1674, hetwelk hij weigerde met eede te bekrachtigen, afgeschaft, en het ontwerpen van een nieuw Reglement op het bestuur dezer stad aan de H.H. Haentjes en Ossenbergh en Verhel opgedragen.

Met den meesten spoed werd daarmede een aanvang gemaakt. Het was trouwens ook noodig. Men had steeds weggeworpen en afgeschaft en niets in de plaats gesteld. De 7 Juli werd als de dag bestemd, waarop dit Reglement, de nieuwe Grondwet voor de Gemeente Wijk bij Duurstede, door de burgerij zoude bekrachtigd

worden. — Die bekrachting zoude met alle mogelijke plechtigheid geschieden; met klokkengelui werd de dag ingewijd.

Den Luitenant Kolonel D. Bruijn Georgz. werd uit naam der Regeering dezer stad aangeschreven de geheele Schutterij op de been te brengen en de Burgerij met slaande trom op de Markt voor het Stadhuis bij elkander te roepen. Het weder wilde evenwel niet medewerken daar aanboudend hevige regenbuieu de burgers noodzaakten zich in de Grootte Kerk te verzamelen. Er heerschte weldra eene diepe stilte; met gespannen verwachting verbeidde men de dingen die komen moesten. Eindelijk beklom een der Gecommitteerden, de heer H. Schilge, het spreekgestoelte en leidde de Vergadering met de volgende kernachtige aanspraak in.

Brave Medeburgers!

- » Eindelijk is dan het lang gewenschte oogenblik gekomen, dat wij kunnen gezegd worden
- » onder de vrije lieden eene plaats te verdienen.
- » Te voren waren wij in schijn *vrij* maar inderdaad
- » kruipende slaven, des te meer te beklagen, daar wij
- » waanden niets te behoeven, indien wij slechts met
- » eene gematigde gestrengheid geregeerd worden.
- » Het heugt U nog Wijsche burgers! dat de kinderen wegliepen voor sommige Regenten, dat bejaarden
- » terugkeerden en een anderen weg insloegen, om den
- » vernederenden blik van eenen trotschen Aristokratischen Stadhouderlijken afgangeling te ontwijken.
- » Dat juk hebt gij met uwe harde vuisten verbrijzeld

» en die onwaardigen zijn uw gezicht ontvloden er —
 » die onwaardigen zijn door geen even verachtelijken
 » en even trotsche Aristokraten die den Stadhouder,
 » tevens met het volk zouden wenschen te vernederen
 » om alles in te kunnen inzwelgen, Gode zij lof ver-
 » vangen. Neen Burgers! Uwe tegenwoordige Re-
 » presentanten zijn voor het grootste deel waardige
 » lieden. — Mannen van eer en deugd — tot eerbie-
 » dige hoogachting — tot uwe gloeiende dankbaarheid
 » — tot de dankbaarheid uwer kinderen gerechtigd.

Na vervolgens het doel der Vergadering te hebben
 niteengezet, en het spoor aangewezen dat zij te volgen
 hadden, besloot hij zijne rede aldus.

» 't Is onze plicht Wijsche burgers! om op den voet
 » voort te gaan zooals wij zijn begonnen. Wij
 » hebben het is waar den eersten steen gelegd op welken
 » het gebouw der Burgelijke Vrijheid van deze Provin-
 » cie van deze Republiek zal moeten opgetrokken worden;
 » maar er blijft nog veel overig. Met stil te staan
 » zouden wij eerlang achteruit denzen — eerlang de
 » klem uit de vuist verliezen — eerlang door dienzelfden
 » doodelijken slaap, welke ons, haast voor altoos in de
 » armen eens willikeurigen monarchalen Stadhouders
 » zouden hebben doen nederstorten — worden over-
 » rompeld. Wij moeten voortgaan brave moedige Me-
 » debugers! — wij moeten, ja, ik durve zeggen, wij
 » zullen onze best doen, om kundiger te worden —
 » onze best doen, om onze kinderen in hunne rechten
 » en plichten beter te onderwijzen, onze best doen om
 » den edelen wapenhandel meer en meer tot volkomen-
 » heid te brengen; ten eersten in staat te zijn om onze

»vrijheid, onze rechten en bezittingen, onze vrouwen
 »en kinderen, des noods met de wapenen tegen elk
 »en een iegelijk te verdedigen. Ja, wij moeten, wij
 »zullen ons best doen, om ons bestemmingen te verbe-
 »teren, om het gevoel van onze waardigheid als men-
 »schen, als vrije lieder, door onze afhankelijkheid van
 »anderen, niet te verdooven, niet uit te blusschen,
 »Medeburgers! viert jaarlijks dezen heugelijken dag —
 »dult nimmer den minsten inbreuk op deze nu vast-
 »gestelde wet! — En God zal met ons zijn en blijven.

Daarna geschiedde de voorlezing van het nieuwe
 Reglement en werd aan de geheele burgerij plechtig
 afgevraagd of iemand er eenige bedenking tegen had.
 Met een eenstemmig *Neen*, werd het Reglement be-
 krachtigd en aan de Gecommitteerden opgedragen,
 hetzelfde in Naam des Volks te onderteekenen.

Ter herinnering aan dezen dag werd dien avond de
Burger-Societeit (2) in de Peperstraat welke als zin-
 spreuk voerde:

Van Kluisters wars en slavernij
 De zinspreuk hier is Dood en Vrij

fraai geillumineerd.

Aldus ging de Regeering der stad Wijk voort, om
 in overleg met de burgerij haar inwendig bestuur te
 regelen, zonder de Staten van Utrecht, noch veel
 minder den Stadhouder daarin te kennen.

De Staten van Utrecht daarentegen zaten ook niet
 stil en weigerden den afgevaardigde van Wijk bij Duur-
 stede van Ossenbergh tot de vergadering van 18 Juli
 1785 toe te laten. Tevens werd aan eene Commissie be-
 staande uit de H.H. van Cockengen, van Wolphaartsdijk,

de Pesters, van Zuijlen van Schonauwen, twee H.H. Burgemeesters der stad Utrecht, en den eersten Burgemeester van Amersfoort opgedragen, zich naar Wijk bij Duurstede te begeven, ten einde te trachten de Vroedschap op den rechten en wettelijken weg terug te brengen.

Maar het mocht wat. Op voorstel van den heer Haentjes werd den 26 Juli besloten te protesteeren tegen de uitzetting van den heer H. van Ossenberg uit de vergadering van de Staten van Utrecht, en tevens de bovengenoemde Commissie *niet* ten gehoor te ontvangen, met kennisgeving, dat men *wel* tot onderhandelen geneigd was, mits zij zich niet met de Stedelijke zaken bemoeiden. Aldus keerden deze heeren van Rome terug zonder den Paus gezien te hebben.

De Regeering van Wijk bij Duurstede geen Opperbestuur boven zich willende erkennen, bleef op den ingeslagen weg voortgaan. Het nieuwe Reglement werd dadelijk ingevoerd, en, 16 burgers als kiezers verkozen om den 15 October 1785 eene nominatie van een dubbel getal Burgemeesters op te maken. Beleeftheidshalve werd eene naamlijst van Burgemeesters en Schepenen, vergezeld van een gedrukt net ingebonden exemplaar van het Nieuwe Reglement Z. Hoogheid, den Prins Erfstadhouder, als kennisgeving aangeboden. Maar slechts voor ditmaal, daar bij het Nieuwe Reglement het recht van Z. Hoogheid tot het benoemen en ontslaan der Raadsleden geheel was afgeschaff, en de Prins dus in de zaken, welke de stad betroffen, niets meer had te bevelen.

Den 20 October 1785 was de geheele burgerij op

de Markt bij elkander geroepen. De brieven zoowel van den Prins Erfstadhouder, als van de Staten van Utrecht werden van de puie van het Stadhuis afgelezen. De vergaderde menigte verklaarde daarop plechtig, het nieuwe Reglement te zullen ondersteunen en handhaven tegen alle inbreuk van Zijne Hoogheid op de rechten dezer stad, te zullen protesteeren en des roods geweld met geweld te keer te gaan.

Thans was het zaak te zorgen op alle omstandigheden voorbereid te zijn. — Het Vrijkorps dezer stad was slechts 60 man sterk en legde dus, wanneer het op verdediging aankwam, zeer weinig gewicht in de schaal. Daarom zich tot het Genootschap van Wapenoefening te Utrecht gewend, tot het bekomen van gewapende hulp, ingeval van nood. — Doch te vergeefs. Het Genootschap kon in den toestand van gisting, welke ook te Utrecht heerschte, geen manschappen missen, doch zond 12166 patronen. Met beteren uitslag werd het aanzoek om gewapende hulp te Leiden herhaald, en aldaar werd in eene buitengewone vergadering van gewapende Burgercorpsen besloten, Wijk bij Duurstede te ondersteunen, in geval die stad wierd aangevallen.

Men vergat ook niet, de stad in staat van tegenweer te brengen. Ruim f 17000,— werd daaraan ten koste gelegd. Ofschoon men hoopte, dat het nimmer zoo ver zoude komen, werd toch de proef genomen, in hoe verre, door het plaatsen van schotbalken aan de bruggen van den Krommen Rijn, het omliggende land, onder water konde gezet worden.

Het alarmsein van al die maatregelen was het

inrukken van eenig krijgsvolk in de stad Amersfoort. Een bedekte aanslag op Wijk bij Duurstede werd gevreesd, waarom de Gecommitteerden uit de burgerij eene Circulaire missive aan de Bondgenooten schreven, om de drie Provinciën Holland, Friesland en Overijsel te noodzaken, die troepen ten spoedigste terug te roepen.

De Staten van Utrecht waren over die Circulaire, onderteevend door de H.H. A. N. de la Faille en Hendrik Schilge, ten uiterste verbolgen. Het was *een openbaar attentaat tegen de Hoogheid dezer Landen strekkende tot verstoringe van de publieke rust en veiligheid*, en mitsdien werd aan den Procureur-Generaal dezer Provincie en den Raadsheer Munnichs opgedragen, een crimineel onderzoek naar de schrijvers in te stellen.

De Burgemeester Haentjes beweerde, dat die machtiging aandruischte tegen het *Recht deze stad en der burgerij van ouds competerende*; niet de Procureur-Generaal maar de Schepensbank dezer stad, neemt even als de stad Utrecht kennis van alle misdaden door burgers begaan. Alzoo niet aan den Procureur-Generaal, maar aan den Schout dezer stad, als daartoe alleen bevoegd, had deze last moeten worden opgedragen. Regeerders dezer stad hadden bovenal te waken, dat de aloude rechten en voorrechten der burgers ongeschonden gehandhaafd werden.

Om nu die zaak aan Burgemeester Haentjes zelve op te dragen, dat achtten de Staten van Utrecht gelijk, met bij den Duivel te biecht te gaan, en toch waren zij onwillig er gras over te laten groeien. De

heer Hoofd-Officier van Wijk bij Duurstede, Grave van Rechteren, deed daarom het voorstel om den Procureur-Generaal in het onderzoek bij te staan. Doch thans werd er weder iets anders op gevonden, om met eenigen grond het aanzoek te kunnen weigeren en oordeelden de Gecommitteerden, dat het geene zaak was van het Gerecht, maar van het Territoriaal Recht der stad, waarvan alleen de Magistraat bevoegd was kennis te nemen.

De Regeering van Wijk bij Duurstede bleef, in weerwil van dit verzet der Staten en de aanmaningen van den Prins Erfstadhouder hardnekkig op den eenmaal ingeslagen weg voortgaan. De Staten van Utrecht deden thans pogingen om tot een vergelijk te komen en stelden als punten van verzoening voor, in naam van den Erfstadhouder, de reeds gedane keuze der Raadsleden te zullen goedkeuren, mits *in het vervolg aan het recht van Zijne Hoogheid niet wordt te kort gedaan*, maar voegden daarbij tevens welke bedreigingen, dat ze geenszins in den smaak der burgerij vielen, en men beter vond zich daaraan niet te wagen.

Nu deed zich eene gelegenheid voor, om te beproeven of ook eenig militair vertoon, vrees en schrik zoude aanjagen. De Kwartiermeester Generaal Bentinck, die met 600 man voetvolk in scheepen te Ameide lag, moest naar Arnhem en verzocht doortocht door Wijk bij Duurstede in December 1785. De Regeerders van Wijk bij Duurstede weigerden in de tegenwoordige spanning met de Staten en den Prins Erfstadhouder, doortocht te verleen. — Zij zouden het

betreden van het grondgebied der stad of in de stad zelve, door krijgsvolk, in deze omstandigheden beschouwen, als eene daad van geweld, die zij verplicht zouden zijn met geweld te moeten afweren, en gaven den Kwartiermeester Generaal den raad, om den korteren afstand, over Vianen, Kuilenburg, Beusichem, Ingen, Wageningen te nemen. Aldus viel ook dit plan, door de geslepenheid van den Burgemeester Haentjes, die zich niet liet verschalken, in duigen.

Ten einde te toonen, dat het wettige gezag alleen bij de burgers berustte, zoo werd de meest mogelijke spoed gemaakt met het aanvullen der opengevallen plaatsen in de Regeering.

De oude Vroedschap, Dirk Bruijn Georgz., wenschte met het klimmen zijner jaren en zijne geknakte gezondheid, zijnen post neder te leggen. Hij gevoelde zich niet meer in staat, het gewicht dier betrekking, zoo lang door hem bekleed, in deze onstuimige dagen nog langer te torschen. Den 18 Januari 1786 was juist de Vroedschap en het Gerecht buitengewoon vergaderd. Met trommelslag werden de burgers opgeroepen en verzamelden zich in de Kerk. De Gecommitteerden der burgerij verzochten toegang tot de vergadering der Vroedschap en stelden voor, staande de vergadering, de aanvulling van de vacante Raadsplaats van den heer D. Bruijn Georgz.; dat dit het verlangen was van de vergaderde burgerij, van het Collegie van Gecommitteerden en zij vertrouwden ook dat dit het verlangen van de Vroedschap zoude wezen. Onmiddellijk werd dit verzoek toegestaan en uit het tweetal, door de burgers opgemaakt, de heer H. Schilge

als lid der Vroedschap verkozen, en hiervan werd aan de verzamelde burgerij van de puie van het Stadhuis kennis gegeven.

Met vreugde werd alhier de tijding van het gesloten Bondgenootschap met Frankrijk ontvangen. Het Bus Genootschap, Dood of Vrij, vierde den 2 Februari 1786 deze heugelijke gebeurtenis door eene illuminatie en besloot een brief van adhesie aan den Franschen Gezant, Markies de Verac, te zenden.

Den 2de Maart 1786 vaardigden de Burgemeester en Regeerders der stad eene publicatie uit, ter regeling van het wettig recht der burgers, om in crimineele zaken voor geene andere Rechtbank dan voor dien van deze stad gedagvaard te kunnen worden. Verlies van het burgerschap en verbanning uit deze stad, werden daarbij bedreigd tegen een ieder, die aan de dagvaarding voor eene andere Rechtbank gehoor gaf of niet onmiddellijk de Magistraat daarvan in kennis stelde.

Eindelijk naderde de dag, dat het Nieuwe Regeerings-Reglement zoude worden ingevoerd. Evenals te Utrecht, dat in het jaar 1785 het voorbeeld van Wijk bij Duurstede gevolgd had, was den 20 Maart 1786 daartoe bestemd. Het geroffel der trommen en het gelui der klokken kondigden den heugelijken dag aan. De geheele burgerij kwam voor het Stadhuis onder de wapenen. De Magistraat en het Collegie van Gecommitteerden vergaderden. Doch de eensgezindheid liet veel te wenschen over. Zes leden verklaarden den eed op het nieuwe Reglement te willen doen, de overige zes weigerden standvastig.

Het aanbod der zes leden werd aangenomen en het nieuwe Reglement door hen bezworen. De geheele burgerij sloot daarna eenen kring en legde zelve met ontbloote hoofden plechtig den eed af. Na afloop der plechtigheid wilde de burgerij niet huiswaarts keeren. Zij eischte de eedsaflegging der andere Zes leden of hun ontslag, doch te vergeefs en eerst na het ontvangen van de stellige verzekering van de aanwezige Raden om den volgenden dag op het Stadhuis te zullen verschijnen en de dringende verzoeken der Gecommitteerden, om in deze gespannen omstandigheden de Vroedschap niet te ontslaan, trok men af om des anderen daags weder terug te komen.

Alle pogingen om de weigerende Raadsleden tot andere gedachten te brengen bleven vruchteloos. De gisting vermeerderde allengs, waartoe de onzekerheid en het uitblijven van tijdingen uit Utrecht veel bijbracht.

Den 21 Maart vergaderden de schutters en wachtvrije burgers op nieuw voor het Stadhuis. Zij eischten de eedsaflegging der weigerende leden of hunne afzetting uit de Vroedschap. *Zij konden geen tweederlei Raadsleden dulden.* Het rumoer nam allengs toe en dreigde tot geweld te zullen overslaan. Drie leden de H.H. Y. Bruin, de Ruiters en van Bern, verlieten daarop dadelijk de Raadzaal en werden ook onmiddellijk de overige 3 leden, de H.H. Frijkenius, v. Mierlo en Verhel, welke afwezig waren, ontslagen en in hunne plaats, Jan v. Wepel, J. v. Hoogveld, Dirk Volkmaars en Cornelis Sam, aangesteld en alzoo aan den uitdrukkelijken wensch der burgerij voldaan.

De Staten van Utrecht eischten bij eene Publicatie

de herstelling der afgezette Raadsleden, onder bedreiging van de doodstraf aan hen, die hen het waarnemen hunner ambten zouden beletten. De Hoofd-Officier van Wijk bij Duurstede, Grave v. Rechteren, vergezeld van den advocaat Gobius en een pander of deurwaarder van het Hof, kwam den 15 April om bovengenoemde Publicatie aan te plakken. Zoo als men wel kan denken, weigerde de Magistraat daartoe vergunning te verleenen, en keede zij naar Utrecht terug zonder zich van den hun opgedragen last te hebben gekweten.

Den 17 April vertrok de Hoofd-Officier weder naar Wijk bij Duurstede. De Publicatie werd alstoen zonder assistentie van het Gerecht en zonder klokkelngelni afgekondigd. Maar onmiddellijk na de afkondiging verscheen een tegen-Publicatie van den Magistraat waarbij een iegelijk op straffe van verlies van Burgerschapsrechten en verbanning uit de stad gewaarschuwd werd, zich aan de bedreigingen van den heer Hoofd-Officier niet te storen en geen anderen bevelen als van den Magistraat te gehoorzamen.

Na de afkondiging van het nieuwe Regeerings-Reglement, het ontslaan der Raadsleden, welke weigerachtig bleven hetzelfde met hunnen eed te bekrachtigen, en de bejegening, welke de heer Hoofd-Officier ondervond, was men hier verre van gerust. De Staten van Utrecht konden zich persoonlijk beleedigd achten.

Meer dan ooit werd thans gevreesd, dat de toevlucht tot de wapenen zoude worden genomen, om te trachten de burgerij van Wijk bij Duurstede tot andere inzichten te brengen. Nu was het zaak op tegenweer

bedacht te zijn. Geschut, wapenen, kanonkogels, kruitten patronen werden in massa de stad ingevoerd. De toegangen tot de stad werden op twee na versperd, en voor de twee andere poorten de bruggen afgebroken. De sluizen waren reeds vroeger zoodanig ingericht, dat zij in staat waren den omtrek der stad onder water te kunnen zetten.

De Staten van Utrecht, noch de Prins Erfstadhouder, konden het hardnekkig verzet der Regeering van Wijk bij Duurstede niet langer gedoogen. De terugwerking er van werd reeds op andere plaatsen gevoeld en ook Utrecht had het voorbeeld van Wijk bij Duurstede gevolgd.

Doch alvorens door het zenden eener krijgsmacht de Burgerij met geweld te noodzaken, het gezag van den Prins Erfstadhouder te erkennen, wilden de Staten een ander middel beproeven, en wel door zich van de geheele Regeering der stad te verzekeren dan zou de burgerij het verzet opgeven. Dien tengevolge werd den 29 Mei een pander of Deurwaarder van het Hof van Utrecht, Johannes Valburg, vergezeld van een Gerechtsbode naar Wijk bij Duurstede gezonden, met last de H.H. Haentjes, Corn. Beckeringh, M. van Leeuwen, N. van Ossenbergh, H. Schilge en R. Beerenburg, als fungeerende Magistraats-personen, en de H.H. D. Volkmaars, Corn. Sam, Jan van Wepel en Jacob Hoogveld als onwettig gekozen leden der Vroedschap, crimineel voor het Hof te dagvaarden. Doch die Heeren lieten zich zoo maar niet vangen. Zijne eerste exploiten verrichte hij bij J. van Wepel en C. Beckeringh; tot zoo ver ging alles naar wensch, maar

bij R. Beerenburg komende, gaf deze den Pander te kennen, die dagvaarding niet te kunnen aannemen, zonder vergunning van zijne collega's. Hij stelde den Pander voor, met hem mede te gaan naar de woning van Burgem. Haentjes; de pander had voor dezen Heer toch ook zulk een stuk bij zich; zoo gezegd zoo gedaan. Het scheen dat de Burgm. Haentjes reeds op alles voorbereid was, want toen de Pander de kamer binnentrad en de dagvaarding vertoonde, werd hij onmiddellijk door een Deurwaarder van het Gerecht van Wijk bij Duurstede, bijgestaan door twee Gerechtsdienaars, gevangen genomen. De bode liet men ongehinderd naar Utrecht vertrekken. Aan den Pander werd ten laste gelegd het schenden van het grondgebied der stad Wijk bij Duurstede, door in strijd met de Publicatie van 2 Februari 1786, dagvaardingen of exploiten te verrichten buiten voorkeems of toestemming van den Magistraat. Hij werd daarom voorloopig in verzekerende bewaring overgebracht naar de Stads-Herberg, de Keizerskroon, en aan den zorg van den Kastelein Corn. Agthoven, een Deurwaarder, en van het Gerecht, een Gerechtsdinaar en twee gewapende Burgers toevertrouwd.

Den 30 Mei kwam de Hoofd-Officier en eischte de invrijheidstelling van den Pander, en afgifte van zijne papieren. Doch te vergeefs. Het Gerecht van Wijk bij Duurstede begreep, zonder uitdrukkelijken last van den Magistraat hieraan niet te kunnen voldoen.

Aan een Hoofd-Officier Graave van Rechteren werd den 2den Juni 1786 door de Regeering van Wijk bij Duurstede per brief kennis gegeven, zich binnen 24

uren in de stad te bevinden, om het Openbaar Ministerie tegen den gevangen Pander waar te nemen, en zoo hij afwezig mocht blijven, dan zou de Burgemeester Haentjes zijne plaats vervullen. Doch zoo als het zich wel laat denken, Ged. Staten van Utrecht verboden den Hoofd-Officier een crimineel rechtsgeding tegen den Pander aan te vangen. Nogmaals werd den Hoofd-Officier aangeschreven binnen 2 maal 24 uren in de stad Wijk bij Duurstede zich te bevinden, onder bedreiging van bij niet voldoening aan dit bevel geacht te worden, zijnen post moedwillig te hebben verlaten.

De Staten van Utrecht deden thans het voorstel, Wijk bij Duurstede door militaire troepen te doen bezetten, en van dien maatregel vooraf aan de Bondgenooten kennis te geven.

De Regeering van Wijk bij Duurstede besloot in overleg met de Burgerij het geweld standvastig het hoofd te zullen bieden en niet dan voor de overmacht te zwichten.

De bewoners der stadsvrijheid werden aangemaand hunne have en goed intijds in de stad te bergen, waartoe de Grootte Kerk of eene andere gelegenheid werd gereed gemaakt. Alle genootschappen van den Wapenhandel, ontvingen door rondgaande brieven van het Corps Vrijwillige Jagers alhier, onder de zinspreuk Pro-Pace en Belli, kennis van den kritieken toestand van Wijk bij Duurstede. Ook de Regeering der stad bleef niet achter en kondigde den 19 Juli 1786 eene Publicatie af, waarbij

»Eer iegelijk die bereid is de stedelijke rechten van
»Wijk bij Duurstede, tegen geweld en overheersching

» te komen verdedigen zich ter dier zake herwaarts
 » naar deze stad zal hebben te begeven, en met alle
 » mogelijke protectie van den Magistraat zal worden
 » begunstigd. Dat hij het gewone burgerrecht dezer
 » stad zal ontvangen, van het noodige logies en onder-
 » houd zal worden voorzien, en des verlangende 10
 » stuivers daags, daarboven zal genieten. Voorts zou-
 » den de gekwetsten, weduwen en weezen hun leven lang
 » van wege de stad behoorlijk worden onderhouden. (3)

Op Zondag den 22 Juli na Kerktijd werd het Prov.
 Corps Vrijwilligers Jagers, Pro-Pace en Belli ook naar
 hunne uitmonstering (4) *het groene Jagercorps* genaamd,
 op de Markt bijeengeroepen. — Hoofd voor Hoofd werd
 het toen door de Kapiteins van het Corps T. A. van der
 Kemp (5) en Mr. P. P. Chastelain (6) afgevraagd, of zij
 genegen waren onder hunne Officieren te blijven die-
 nen en den Magistraat te verzoeken dit Corps als
 wettig te willen erkennen. Den volgenden dag ten
 4 ure verscheen het Corps opnieuw op de Markt,
 waarop de Majoor de Nijs den eed aan hetzelfde voor-
 las, luidende: » Dat dit Corps den EdelAchtb. Magistraat
 » en de goede Burgerij *gehouw* en *getrouw* zal zijn,
 » en dezelve krachtdadig zal beschermen in de hand-
 » having van derzelve Privilegien en rechten." Een
 algemeen eenstemmig Hoezee, vergezeld van het wni-
 ven der hoeden, was het antwoord.

De uitnoodiging door het groene Jagercorps aan
 de genootschappen van den Wapenhandel en de Vrij-
 corpsen hier te lande gericht, bewerkte, dat ruim 60
 Amersfoorders en 10 Tielenaars, waaronder verscheidene
 Hoofd- en Onder-Officieren, hunne hulp in de verde-

diging van de rechten dezer stad aanboden. Ook verscheidene schepen bevracht met Ammunitie en Oorlogsmaterieel werden naar Wijk bij Duurstede afgezonden. (7) Hiermede kwamen ook uit Gorinchem en Heusden onder geleide van de H.H. de Kock en Prob-

*1786
Leden van
de Kock,
vader van
den Dr. de
Merkus
Leden de
Kock en
van
de Roman
Leden
de Kock
Hij was
onder de
Leden van
Robinson
gezuiverd
Leden*

sting, 21 manschappen.
In de plaats van den heer Rensse van Wilp, die zijn ontslag had genomen, werd tot Overste van de Stadschutterij en het groene Jagercorps aangesteld, de Majoor de Wijs, een gewezen O. I. Officier, en den 17 December werden door het Jagercorps de Schutterij en de Hulptroepen, uit Amersfoort plechtig ingehaald.

Eene Commissie bestaande uit de H.H. Heldewier, Pompe van Meerdervoort en Cau, kwam uit naam van de algemeene Provinciale Vergadering van Gecomm. Schutterijen en Vrijcorpsen herwaarts, om de sterkte van Wijk bij Duurstede en het plan van verdediging der stad in loco te inspecteeren. Het daarvan uitgebrachte rapport luidde alleszins gunstig.

Evenals of Hannibal thans voor de poorten van Rome stond, werden den 6 Sept. 1786 alle oude, gebrekkige lieden, vrouwen en kinderen, bij Publicatie door de Regeering aangemaand, de stal te ontruimen, ten einde zich te vrijwaren voor de gevolgen en de gevaren, welke eene overrompeling door den inlandschen vijand zoude teweegbrengen. Men vreesde thans het ergste. en toch, hetzij door de betoonde vastberadenheid van de Regeering van Wijk bij Duurstede, en de genomen maatregelen ter verdediging der stad, hetzij ter voorkoming van meerdere geschillen, het voorstel van de Staten van Utrecht om tot de wapenen

de toevlucht te nemen, werd veranderd in een besluit om den gang der zaken te Wijk bij Duurstede voor- eerst nog eens aan te zien.

De eensgezindheid onder de leden der Regeering van Wijk bij Duurstede liet intusschen veel te weuschen over. Het despotieke gezag van den Burgemeester Haentjes was zijne Collega's een doorn in het oog en deze wachtten slechts op eene gelegenheid om hem den voet te lichten. Eene door hem voorgewende aan- houding door eene schildwacht te Amerongen en eene samenspreking met den Graaf van Athlone op het kasteel aldaar, welke bij onderzoek bleek geheel bej- den de waarheid te zijn, verwekte eindelijk wantrouwen, en hij werd op *expresse wil en begeerte* van de burgerij den 20 October 1786 ontslagen.

De Pander of Deurwaarder van het Hof van Utrecht Johan Valburg werd nog steeds gevangen gehouden. Men had gehoopt, dat die zaak door het Hof in der minne zoude worden bijgelegd, al ware het slechts door zijne dagvaardingen te Wijk bij Duurstede als onwettig te verklaren. Maar alle geduld was te vergeefs en toch moest een einde aan die zaak gemaakt worden. Het Gerecht van Wijk bij Duurstede velde daarom den 26 Februari 1787 het volgende vonnis:

»Dat de Pander Johan Valburg door het doen van
 »exploiten en dagvaardingen in Wijk bij Duurstede op
 »den 29 Mei 1786 zonder toestemming van den Ma-
 »gistraat, het grondgebied der stad had geschonden enz.
 »Dat daarom in het openbaar van de puie van het
 »stadhuis, al de exploiten en dagvaardingen van den
 »Panden zouden verscheurd worden welke openbare

»executie hij Pander veroordeeld wordt, om met zijne
 »tegenwoordigheid te moeten vereeren. Voorts wordt
 »hij voor immer van het grondgebied dezer stad ge-
 »bannen *op poene van aan den lijve gēstrafte te worden*
 »en alle kosten zoowel van de Rechtspraak als van de
 »Gijzeling binnen vier weken te voldoen, ter voorko-
 »ming van zijne overbrenging, naar een werkhuis,
 »alwaar hij met zijne handen den kost moet verdienen.

Dit vonnis werd den 28 Februari ten uitvoer ge-
 bracht en onmiddellijk daarna door den Pander f 600,—
 betaald, waarop hij dadelijk in vrijheid werd gesteld.

Het langdurig verzet der stad Wijk bij Duurstede
 tegen de Staten van Utrecht, thans te Amersfoort
 vergaderd, en den Prins Erfstadhouder, moest wat er
 ook mede gemoeid was worden bedwongen. Alle middelen
 van verzoening waren uitgeput; de Magistraat en de bur-
 gerij bleven steeds op den ingeslagen weg voortdollen
 en de stad in eenen geduchten staat van tegenweer
 brengen. Met langer te dralen zoude het herstel van
 het gezag van den Erfstadhouder stroomen bloeds
 kunnen kosten.

Aan den Kolonel von Quadt werd opgedragen Wijk
 bij Duurstede onverwijd met eene krijgsmacht te be-
 zetten. In den nacht van 5 op 6 Juli 1787 verscheen
 voor de Veldpoort van deze stad eene krijgsmacht,
 bestaande uit 2 bataillons Baden Durlach met 4 com-
 pagniën van Stnart, onder het commando van den
 Overste Bainavis, twaalf dragonders en een detache-
 ment artillerie met eenige stukken geschut en 2
 bomketels.

Een expresse, voorzien van een brief aan den Com-

mandant de Nijs, verzocht den wachthebbenden officier Probsting om te worden binnengelaten. Deze van de wal eene groote Militaire macht met eenige stukken geschut, op een geweerschot afstands van de poort bemerkende, weigerde den toegang. De bode diende te wachten, tot hij orders had bekomen, hoe in deze omstandigheden te handelen. De Luitenant Probsting rapporteerde dadelijk den Commandant de Nijs zijne bevinding. De Nijs gaf onmiddellijk order tot het slaan der alarmtrom, het versterken der Poort en alle maatregelen, welke strekken konden, om de stad tot het uiterste te verdedigen.

Na eenige oogenblikken verscheen de Commandant de Nijs zelve aan de Veldpoort, welke gesloten bleef, had daar een onderhoud met den vijandelijken Officier en verzocht hem den brief onder de deur der poort door te steken. Hieraan werd voldaan. De brief hield in, een bevel van Z. Hoogheid, den Prins Erfstadhouder, vergezeld van een schrijven der Amersfoortsche Staatsleden, om den Kolonel von Quadt met zijne manschappen te Wijk bij Duurstede in garnizoen te ontvangen, met de mondelinge bedreiging, dat indien de toegang geweigerd mocht worden, men *wel gelegenheid zoude vinden om binnen te komen en dan niemand te sparen.*

De Commandant de Nijs noodigde de Vroedschap uit onmiddellijk eene Vergadering te beleggen, om het bevel van den Prins Erfstadhouder in overweging te nemen. De Vroedschap vergaderde op het stadhuis en na eene onstuimige beraadslaging besloot zij eene Commissie bestaande uit den Commandant de Nijs en de Secretaris der stad L. van Schaik naar

buiten te zenden, om den Kolonel von Quadt af te vragen, *op wat voet hij met zijne troepen in de stad wilde trekken*

De Kolonel von Quadt gaf tot antwoord, dat hij zich daarmede niet konde inlaten, maar wel de verzekering kon geven, dat niemand *cenig molest of overlast* zoude worden aangelaan; voorts stond hij een beraad van 15 minuten toe en dezen tijd verstreken en de poorten niet geopend zijnde, *zoude hij met geweld zijn krijgsvolk in de stad voeren, en dan geen de minste menagementen gebruiken.*

De Vroedschap bood aan te capituleeren en de stad over te geven op voorwaarde dat de Burgermilitie en Vrijcorpsen met hunne wapenen, *vliegende vaandels en slaande trommen* uit de stad zouden trekken. Dit werd geweigerd en ziende, dat alle tegenstand tegen deze groote overmacht nutteloos zoude wezen, besloot de Vroedschap eindelijk de poorten te doen openen, mits de Kolonel von Quadt voor de veiligheid der burgers en hunne bezittingen instond.

De Commandant de Nijs onderwierp zich niet dan noode aan dit besluit, en verzocht afschrift der resolutie, ten einde in staat te zijn, zich ten alle tijde te kunnen verantwoorden.

De Schutters, het Groene Jagercorps en de Vrijwilligers waren gedurende de beraadslaging der Vroedschap op de markt voor het stadhuis verzameld geweest. Zij wachtten aldaar op de noodige bevelen, om de stad te verdedigen. Met verachting en ontroering vernamen zij het onverwacht besluit der Vroedschap, om de stad zonder slag of stoot over te geven. Waren zij

daarvoor van heinde en verre in de stad gekomen, om thans die vernedering te ondergaan? Hadden zij daarvoor hunne gewapende hulp en handhaving der stedelijke rechten met eede bezworen? Diep teleurgesteld en vertoornd wierpen zij hunne geweren en wapenen voor het stadhuis en trachtten zich zoo veel mogelijk door de vlucht te redden.

De Kolonel von Quadt trok alzoo met zijne troepen zonder de minste tegenweer de stad binnen. De ruiterij rende naar de poorten, ten einde door deze te bezetten het vluchten te verhinderen.

De Commandant de Nijs en de Kapitein F. A. van der Kemp werden met den heer Della Faille gevangen genomen. De Majoor der Amersfoortsche Schutterij, de Wijs, onderging hetzelfde lot, doch werd weldra op zijn woord van eer ontslagen. De Burgemeester H. Schilge was gevlucht en de Raden van Ossenbergh en R. Beerenburg kozen het hazenpad doch kwamen onverwachts in eene sloot terecht, waaruit zij spoedig werden gered.

Eenige dagbladen uit dien tijd vermelden, dat 4 burgers, welke uit de stad vluchtten, door de troepen zijn doodgeschoten en het zoontje van den heer van Kesteren oud 9 jaar bij het overklimmen van een muur het hoofd werd afgehouden. De soort dier dagbladen doet evenwel aan de waarheid van deze berichten twijfelen.

Bij de inneming der stad zijn buitgemaakt 2 metaalen en 8 ijzeren stukken geschut, vele patronen, druiven en blikkendozen, 100 groote geweren en patroontaschen, welke op het stadhuis zijn gebracht. — Voorts

werden nog in het Ewoud en Elisabeth Gasthuis 256 geweren gevonden.

Drie Vaandels vielen de troepen in handen.

Eene Wit met 3 Lelien met het devies Pro his Morimur dat is, *voor dezen sterven wij*.

2de Groen Devies Terror Tirannides d i. *De schrik der dwingelanden*

3de Rood met het devies Handvesten en Privilegiën Majestas Populi.

Aan de zich in de stad bevindende gewapende Burgers en Schutters werden, zoo zij den rust niet verstoorden, eene maand soldij als belooning toegekend.

Vele ingezetenen gaven hunne vreugde te kennen over de inneming der stad en de terugkeer tot den vorigen toestand. Niet allen konden instemmen met hetgeen hier in de laatste jaren gebeurde en verlangden zeer naar rustiger dagen, maar moesten alles lijdelijk aanzien daar ze onmachtig waren zich tegen de gewapende Burgerij, Schutters en Vrijcorpsen te verzetten.

Den volgenden dag werd de Regeering der stad door de Staatsleden van Amersfoort afgezet en in hunne plaats tot burgemeesters benoemd A. de Joncheere en Ysb. Bruin en tot Raden in de Vroedschap de H.H. Verhel, Frijkenius, van Bern, de Ruijter en Mr. P. J. Curtius, welke allen vroeger door de burgerij waren ontslagen. — Tevens werd bij publicatie de burgerij aangemaand bovengenoemde personen als de wettige Magistraat te erkennen, met geheele afschaffing van het op 20 Oct. 1786 vastgesteld Regeerings-Reglement.

De goede gezindheid der burgerij in aanmerking genomen ontvingen al de inwoners volkomen kwijtschelding en gratie en werd deze uitgestrekt tot die genen welke, uit vrees van rechterlijke vervolging waren gevlucht, mits zij binnen 14 dagen naar Wijk bij Duurstede terugkeerden.

Aldus was het einde van het vierjarig verzet der Regeering en een groot gedeelte der burgerij van Wijk bij Duurstede tegen de wettige Overheid; hetwelk zoo spoedig daarna door andere steden gevolgd werd.

Bewondering verdient de standvastigheid, waarmede de Magistraat de vermeende rechten der stad Wijk bij Duurstede wist te handhaven, in weerwil van alle tegenkanting der Staten en van den Prins Erfstadhouder. Geen enkele schandaad, geen bloed bezoedelde dit vierjarig despotiek bestuur, en het vonnis aan den Pander van het Hof voltrokken, was eene vertooning veeleer, om van eene vermeende schending van het grondgebied te doen blijken, dan eene wraakoefening.

De belangen der ingezetenen, het huishoudelijk bestuur der stad werd in die onstuimige dagen geenszins verwaarloosd. Integendeel uit de Magistraats notulen, in het Archief berustende, kan men opmaken, hoezeer in deze woelige dagen evenals in gewone tijden, de noodige zorg werd besteed aan het onderhoud van straten, stadsgebouwen, verlichting enz. in één woord aan alles, wat het welzijn der burgerij kan bevorderen.

Wellicht daarom was het, dat zoowel de Staten als de Prins Erfstadhouder, alle reden vonden om met lankmoedigheid in deze omstandigheden te werk te gaan en eene algemeene kwijtschelding te verleenen.

AANTEEKENINGEN.

(1) (bladz. 5) In de vergadering der Staten van Utrecht 14 Dec. 1733 werd besloten, dat aan de burgerij van Wijk bij Duurstede speciale macht wordt gageven, hunne eigene Schepen en Raden te kiezen, en daarmede gehandhaafd het Privilegie door Willem van Abcoude bij de herbouw der stad in het jaar 1300 geschonken. Het Prov Reglement van 1674 was dus voor Wijk bij Duurstede niet van toepassing wat het Stedelijke betrof.

(2) (bladz. 8) Deze societeit werd gehouden in het huis No. 228 thans bewoond door den bakker van Markestijn. De kastelein heette Hendrik of Woeldrik Laponder.

(3) (bladz. 20) Aan deze oproeping gaf gehoor eene zeker Hendrik Bergh, Lut. Predikant te Doetichem. Hij moest Gelderland verlaten, nam de armenkas van Doetichem met zich mede vestigde zich in Wijk bij Duurstede werd aldaar translaeteur in de Hoogduitsche taal, en trad als vrijwilliger in het Jagercoops. Op de societeiten te Woerden en Gouda liet hij zich uit over de toestand der verdediging van Wijk bij Duurstede, en trad zelfs in briefwisseling daarover buiten voorkennis van den Magistraat, die daaromtrent de meest mogelijke geheimhouding had bevolen. Hij werd daarom, en misschien ook wel om zijne vroegere ongunstige antecedenten, spoedig genoodzaakt Wijk bij Duurstede te verlaten. Hij was de schrijver van het vlugschrift de Zwitsersche Patriot dat des tijds zoo veel opgang maakte.

(4) (bladz. 20) De veldteekens of uitmonstering der Groene Jagers bestonden uit eene witte en roode cocarde op de hoed. Een groene en roode pluim of panache, en goud met zilver en rood gemengde dragems of troedels.

Later werden de Oranje echarpen door donker roode vervangen.

(5) (bladz. 20) Fied. A. van der Kemp gewezen Doopsgezind Leeraar te Leiden was een groot voorstander der volksvrijheid. Niet alleen te Wijk bij Duurstede maar ook te Leiden en te Heusden heeft hij zich als zoodanig doen kennen. Ofschoon een onversaagd doordrijver, kan hem gene oneerlijkheid ten laste worden gelegd. Na de inneming van Wijk bij Duurstede is hij op de Harenberg gevangen gehouden, en evenals de majoor de Nijs eerst in het laatst van 1787 ontslagen na f 45000,— als schade vergoeding betaald te hebben. Hij werd evenwel voor immer uit de stad en de provincie verbannen, vertrok naar Noord-Amerika, vatte aldaar het Predikambt weder op en overleed te Oldenbarneveld 8 Sept. 1829.

(6) (bladz. 20) Mr. C. P. Chastelain, was Schout van Leijerdomp, Secretaris der academische Vierschaar te Leiden en Kapitein van het Genootschap van den Wapenhandel in genoemd dorp. Hij werd Luitenant in het Jagercops te Wijk bij Duurstede. Wegens schulden was hij op de vlucht gegaan, en werden hem misdadige handelingen ten laste gelegd. (Zie Dagblad van Leiden 28 Juli 1786.)

(7) (bladz. 21) Den 5 September 1786 werden uit Utrecht 400 snaphanen met bajonetten en port d'eepees gezonden, onder guarantie van teruggave ingeval ze niet meer benooidigd waren. (Magistraat Notulen.)

